

"וַצְמִיחַת קַרְן"

שְׁכָרָה הוּא אַרְיִכוֹת יָמִים,

גַּם לָאֵב וְגַם לְבָנִים¹¹,

וְהִנְזָהֵר בְּמַצְוֹתָהּ,

זוֹכָה לְדִירָה נְאֻה¹².

"שְׁמַחָה לְאַרְצָד"

עַל יְדָה הַתְּנִיחַ גְּדוּד שְׁלֵם שֶׁל רוּמָאִים,

אוּנְקָלוֹס הִגֵּר מְשָׁכֵם בְּדְבָרִים,

וְכֹאשֶׁר הִבִּינוּ בְּמָה מְדַבֵּר,

הַצְטַרְפוּ מִיַּד אֶל הָעַם הַנְּבַחֵר¹³.

"וַצְמִיחַת קַרְן"

קוֹבְעִים אוֹתָהּ בְּשָׁלִישׁ הָעֲלִיוֹן¹⁴,

הִיא מְטַהֵרֶת אֶת הָרַעֲיוֹן¹⁵,

לחן: "שְׁמַחָה לְאַרְצָד" שֶׁל הַרְבֵּי קַרְלִיבֵךְ

שִׁיר הַמְּזוּזָה¹

פְּזֻמוֹן: "וַצְמִיחַת קַרְן"

מַצְוֹת הַמְּזוּזָה,

מַצְוָה כָּל כֶּף יִקְרָה²,

אֲשֶׁרִי הֶמְקִים אוֹתָהּ³,

בְּאַהֲבָה⁴ וְגֵרֵב חֲבָה⁵!

"שְׁמַחָה לְאַרְצָד"

בְּמְזוּזָה יֵשׁ שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת⁶,

עַל מְלָכוֹת שְׁמִים וְעַל מַצְוֹת⁷,

"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"⁸, "וְהָיָה אִם שְׁמַע"⁹ – גַּם,

זֶה דְבַר בְּרוּר וּמְסֻכָּם¹⁰.

¹ פ"ב, מ"א): 'הווי זהיר במצוה קלה כבחמורה' שכולן חמדות וחביבות מאוד...". עכ"ל.

² מנחות דף כח ע"א.

³ פירוש רש"י במנחות שם. והלשון ע"פ ברכות דף יג ע"א.

⁴ דברים פרק ו', פסוק ד'.

⁵ דברים פרק י"א, פסוק י"ג.

⁶ ע"פ הבית יוסף סימן רפ"ה, סעיף א'.

⁷ קידושין דף לד ע"א, ושבת דף לב ע"ב (על פי

הפסוקים בדברים פרק י"א, כ"כ"א).

⁸ שבת דף כג ע"ב.

⁹ עבודה זרה דף יא ע"א, וז"ל הגמרא: "אונקלוס בר

קלונימוס איגיר. שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה,

משכינהו בקראי, איגור. הדר שדר גונדא דרומאי

[אחרינא] אבתריה, אמר להו: לא תימרו ליה ולא

מידי. כי הווי שקלו ואזלו, אמר להו, אימא לכו מילתא

בעלמא: ניפירא נקט נורא קמי פיפירא, פיפירא

לדוכסא, דוכסא להגמונא, הגמונא לקומא, קומא מי

נקט נורא מקמי אינשי? אמרי ליה: לא. אמר להו:

הקדוש ברוך הוא נקט נורא קמי ישראל, דכתיב: וה'

הולך לפניו יומם וגו', איגור [כולהו]. הדר שדר

גונדא אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תשתעו מידי

בהדיה. כי נקטי ליה ואזלי, חזא מזוזתא [דמנחא

אפתחא], אותיב ידיה עלה ואמר להו: מאי האי?

אמרו ליה: אימא לן את. אמר להו: מנהגו של עולם,

מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו

מבחוץ, ואילו הקדוש ברוך הוא, עבדיו מבפנים והוא

משמרן מבחוץ, שנאמר: ה' ישמר צאתך ובואך מעתה

ועד עולם, איגור. תו לא שדר בתריה". ע"כ.

¹⁰ מנחות דף לג ע"א.

¹¹ והיינו, שהטעם הפשוט של ההלכה שיקבענה

שלש העליון, הוא "לפי שבמקום זה שולטת עינו

של אדם בטוב וכל פעם שנכנס רואה המזוזה ומקיים

בזה ייחוד ה' אהבתו וזכירתו" (לשון ה'פתיחי מזוזות'

בסימן רפ"ט, ס"ק כ"א). וממילא, על ידי כן נטהרת

מחשבתו של האדם.

וכמו כן, המקור בגמרא לדין זה (שמקום קביעת

המזוזה הוא בשליש העליון), הוא היקף בין כתיבת

המזוזה ובין קשירת התפילין – 'וקשרתם', 'וכתבתם'.

והיינו, שלומדים מקשירת תפילין של יד: מה קשירת

התפילין היא בגובה היד כנגד הלב הנמצא בתחילת

¹ בשיר ישנם כ"ב בתים, והם כנגד כ"ב השורות שיש במזוזה. (כפי שנפסק בשולחן ערוך יו"ד סימן רפ"ח,

סעיף י"א. והבית האחרון הוא רק חזרה על הבית

הראשון, ולכן לא מנינו אותו כבית בפני עצמו). אם

קשה לשיר את כל השיר, וכגון לילדים, מומלץ לשיר

את הבתים הראשונים (ולהוסיף בתים בהתאם לגיל),

וגם את הבית האחרון, או את שני הבתים האחרונים.

מומלץ לפי העניין, להוסיף ולשיר את הפזמון לאחר

כל שני בתים. [לשאלות, פרטים והזמנות ניתן לפנות

למספר: 054-6803657].

² בירושלמי מסכת פאה פרק א' מסופר על ארטבון

ששלח לרבינו הקדוש מרגלית יקרה מאד, ואמר לו

שישלח לו תמורתה דבר יקר וחשוב כמותה. שלח לו

מזוזה, אמר לו, אני שלחתי לך דבר יקר שאין לו

מחיר, ואתה שולח דבר שמחירו מועט. אמר לו רבינו

הקדוש, חפצי וחפציך לא ישוו בה, ולא עוד אלא

שאתה שלחתי לי דבר שאני צריך לשומרו, ואני

שלחתי לך דבר שאתה ישן והיא שומרת אותך,

שנאמר: "בהתהלך תנחה אותך, ובשכבך תשמור

עליך". ע"ש. (וכמובא בילקוט יוסף בהערות בתחילת

הלכות מזוזה).

³ ככל מצוה, אך בפרט במצוות המזוזה, שכן טורח בה

פעם אחת, ולאחר מכן זוכה למצוה בכל רגע תמיד!

ונאמרו בה דברים גדולים ועצומים. ולכן כדאי מאוד

מאוד להשקיע בה, שכן במאמץ מועט זוכים על ידה

לדברים הרבה. (ועיין עוד בפירוש המשניות לרמב"ם

על המשנה האחרונה של מסכת מכות).

⁴ עיין ברא"ש (הלכות קטנות, הלכות מזוזה, סימן י"ח)

שכתב, וז"ל: "אבל בפנים אין להוסיף מאומה ולא

לעשות חותמות, לפי שנראה כאילו מכיין לעשות לו

קמיע לשמירה. אלא יעשה המצוה כתיקונה לקיים

מאמר הבורא יתברך, והוא ישמרנו וצלנו על יד

ימינו". עכ"ל.

⁵ עיין ברמב"ן (שמות פרק יג, פסוק ט"ז), שכתב וז"ל:

"כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון

בענינה, כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא

והשגחתו, וגם בבואה, והאמין בכל פנות התורה,

מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו,

שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות

אבותיהם החפצים ביראת שמו. ולפיכך אמרו (אבות

"וצמיחת קרן"

יקבע אותה בצורה חזקה²⁸,
בדבק²⁹ במסמרים³⁰ או בחקיקה³¹,
וגם כששוכר בית מחברו³²,
וכשיצא לא יטלנה בידו³³.

"שמחה לארצך"

וכאשר אין דלת בפתח,
הרי שנוכנסנו קצת למתח,
כי נחלקו בזה גדולי הפוסקים,
הרמב"ם מול הרא"ש ועוד ראשונים³⁴.

"וצמיחת קרן"

ולהלכה – יקבע מזוזה³⁵,
אך יזהר בענין הברכה³⁶,
כי כלל גדול ספק ברכות להקל,
ואותו לא נמהר לבטל.

ומצילה מיצר הרע¹⁶,
ומכל נגע ופגע רע¹⁷.

"שמחה לארצך"

יקבע המזוזה בטפח החיצון,
כדי שיראנה ברגע הראשון¹⁸,
וכך כל הבית יהיה נשמר¹⁹,
ובאורה יהיה מואר.

"וצמיחת קרן"

כל רגע ורגע מצוה ועוד מצוה²⁰,
בכל יום ויום מימות השנה,
בימי החל בשבת ובחגים²¹,
בכל אחד ואחד מן הפתחים²².

"שמחה לארצך"

יש קובעים אותה כשהיא זקופה²³,
דרך כבוד²⁴ ולא בשכיבה²⁵,
ויש נוהגים לקבעה באלקסון²⁶,
היא חשובה ומונעת אסון²⁷.

¹⁹ שם לפי הטעם השני, וע"פ פירוש רש"י.
²⁰ פתחי מזוזות סימן רפ"ה, ס"ק א', ע"פ הירושלמי
סוף מסכת מגילה (או סוף פרק ג', תלוי בגרסאות).
²¹ ירושלמי סוף מסכת מגילה הנ"ל.
²² עיין רמ"א סימן רפ"ז, סעיף ב'. ועוד.
²³ רש"י מנחות לג ע"א. רמב"ם פרק ה', הלכה ח'.
²⁴ שו"ע סימן רפ"ט, סעיף ו'.
²⁵ נמוקי יוסף הלכות מזוזה (זהו ההסבר מדוע לא
יקבע בדרך שכיבה).
²⁶ ע"פ מנחות דף לג ע"א.
²⁷ רמ"א שם ע"פ הראשונים, עיין בית יוסף ודרכי
משה. ועיין פתחי מזוזות שם ס"ק נ"ז, לביאור מנהג
זה.
²⁸ (וזהו עוד סיבה מדוע כדאי להקפיד ולהדר במצוות
המזוזה, ולקבוע גם כשיש ספק האם יש חובה לקבוע
מזוזה).
²⁹ ע"פ מנחות דף לב ע"ב. ערוך השולחן סימן רפ"ט,
סעיף ט"ו.
³⁰ ערוך השולחן סימן רפ"ט, סעיף ט"ו.
³¹ שו"ע סימן רפ"ט, סעיף ד'.
³² שם.
³³ (צריך לקבוע מזוזה).
³⁴ בבא מציעא דף קב ע"א.
³⁵ עיין בית יוסף סימן רפ"ו, סעיף ט"ו. (הרמב"ם
פוטר, ולעומת זאת: רש"י, התוספות, הרא"ש,
והראב"ד מחייבים).
³⁶ שו"ע שם.
³⁷ עיין שו"ע שם ס"ק כ"ה. ועוד.

שליש עליון של הגוף, אף כתיבת מזוזה וקביעתה
בתחילת שליש עליון של הדלת (ע"פ הרמב"ם וביאור
המהרש"ם). או לפי שיטת רש"י: כתפילין של ראש,
שהם בגובה ממש. [עיין ב'פתחי מזוזות שם, ובשער
הציון שם]. וניתן לומר שנרמז בזה, שעל ידי קיום
הלכה של קביעת המזוזה בשליש העליון, זוכים
לשעבד לקב"ה את הלב ואת המח, בדומה למה
שנפעל על ידי מצוות תפילין, שממנה לומדים דין זה.
¹⁶ כמובא במנחות דף מג ע"ב: "רבי אליעזר בן יעקב
אומר: כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו
וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא,
שנאמר: 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק', ואומר:
'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם'". ע"כ.
וכן מובא ברמב"ם (הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה
פרק ו', הלכה י"ג): "חייב אדם להזהר במזוזה מפני
שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע
ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור
משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד
לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד
הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים". ע"כ. (ועיין
גם ספר החינוך מצוה תכ"א).
¹⁷ מנחות דף לג ע"ב. (וע"ש במהרש"א בחידושי
אגדות, שכתב וז"ל: "ושמא תאמר בצאתך לא יהיה
שומרך? על כן אמר: 'ה' ישמר צאתך ובואך וגו'",
שישמור במצות מזוזה 'צאתך' דהיינו מבחוק, כמו
ב'בואך' מבפנים"). עבודה זרה דף יא ע"א. זוהר
הקדוש פרשת ואתחנן.
¹⁸ מנחות דף לג ע"ב.

"שמחה לארצך"

בְּרַכְתָּהּ שְׁוֹה עֲשָׂרָה זְהוּבִים⁴⁹,
וּבְאֲמֹת יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים⁵⁰.

"שמחה לארצך"

בִּימֵי הַחֲנֻכָּה הַחֲבִיבִים⁵¹,
בְּזִכּוֹת הַמְּזוּזָה אֲנַחְנוּ זֹכִים,
בְּמִצְוֹת לַהֲיֹת מְסֻבְּבִים,
מִיָּמִין וּמִשְׂמָאל – מִשְׁנֵי הַכּוּוּנִים⁵².

"וצמיחת קרן"

הִיא נִקְבְּעַת בְּתוֹךְ חֻלַּל הַפֶּתַח⁵³,
שְׂרֻטוּטִים בָּהּ כְּמוֹ שְׂיֵשׁ בַּמִּצַּח⁵⁴,
מְגַלִּים הֵם הַרְצוֹן הָעֲלִיוֹן,
שֶׁל הַנְּעִלָּה מִכָּל רַעְיוֹן.

"שמחה לארצך"

עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים שׁוֹרוֹת בָּהּ כּוֹתְבִים,
כֶּף הַנְּהִיגוֹ הַסּוֹפְרִים הַקְּדָמוֹנִים⁵⁵,
וְיִכְתְּבֶנָּה בְּיַד יָמִין,
כְּפֵי שְׂכּוֹתְבִים אֶת הַתְּפִלִּין⁵⁶.

יִקְבַּע הַמְּזוּזָה גַם בְּפֶתַח הַחֲצָר³⁷,
וּלְפַעֲמִים בַּפְּרָגוּלָה – כְּגוֹן כְּשֵׁיט גְּדֵר³⁸,
וּבְפֶתַח הַוִּיטְרִינָה גַם³⁹,
אֶךְ בַּחֲלוֹן זֶה כָּבֵר מְגִזֵּם⁴⁰.

"וצמיחת קרן"

בְּכָל הַחֲדָרִים עוֹד מִצְוָה וְעוֹד⁴¹,
אֶךְ לֹא בְּמֶרְחֵץ – זוֹ לֹא דִירַת כְּבוֹד⁴²,
וּכְשֶׁמְבָרַךְ יְבָרַךְ בְּכוֹנֶה⁴³,
וְלֹא יִדְבֵר בֵּין מְזוּזָה לְמְזוּזָה⁴⁴.

"שמחה לארצך"

בְּצַד יָמִין צְרִיכָה הִיא לַהֲיֹת קְבוּעָה⁴⁵,
וּבְשִׂמָאל לֹא יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָה⁴⁶,
אֲזִ יוֹצֵא יוֹצֵא וְיִקְבַּע בְּצַד הַנְּכוֹן,
וְיִבְרַךְ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן⁴⁷.

"וצמיחת קרן"

"...וְצָנְנוּ לְקַבַּע מְזוּזָה",
זֶהוּ נִסַּח הַבְּרָכָה⁴⁸,

קביעת מזוזה", ולדעת הרב מרדכי אליהו זצ"ל מברך כרגיל. עיין בפוסקים.
49 חולין דף פז ע"א (למסקנת הגמרא), וכשאר הברכות.
50 פשוט, ע"פ פסוקים ועוד. (ועיין עוד בירושלמי המובא בתחילת ההערות, לגבי מצוות המזוזה).
51 עיין רמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק ד', הלכה י"ב) שכתב, וז"ל: "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד...".
52 שבת דף כב ע"א.
53 מנחות דף לב ע"ב.
54 עיין ב'קדושת לוי' (קדושות לפורים, קדושה שניה), שכתב וז"ל: "ונראה, הא דמזוזה ומגילה צריכה שרטוט, כי סוד השרטוט כידוע שכתב האר"י ז"ל כמה פעמים 'ומבשרי אחזה א-לוה' (איוב יט, כו). והנה דע, סוד שרטוטי שבמצח הוא כמו הרצון של אדם, והרצון נגלה בשרטוטיין. לכן חכמים הראשונים והאר"י ז"ל ידעו בשרטוטי מצח הזכויות של אדם ועונותיו, כי בשרטוטיין נגלה הרצון... וכן שרטוטי ספר תורה מזוזה ומגילה הוא התגלות רצון הבורא ברוך הוא... וכן מזוזה ביארנו שהוא שמירה לבית, תיקון לעולם התחתון... ועולם התחתון הוא התגלות רצון העליון, ושרטוט התגלות הרצון הוא. והוא נכון". עכ"ל.
55 ר"ף הלכות מזוזה דף ה ע"א. ועוד.
56 שולחן ערוך סימן רפ"ח, סעיף י"ב.

37 יומא דף יא ע"א.

38 ויעשה שאלת חכם, כי יש בזה כמה פרטים.

39 ע"פ שו"ע סימן רפ"ו, סעיף י"ז ועוד. וכמובן שהכוונה לדלת הזזה גדולה מזכוכית (שהיא פתח ממש, ולא ויטרינה בארון של ספרים או כלי כסף וכדו').

40 ועיין פתחי מזוזות עמוד רס"ג.

41 שו"ע סימן רפ"ט, סעיף ט"ז. ועיין בפתחי מזוזות שם ס"ק ו', ותחילת ס"ק י'.

42 יומא דף יא ע"א.

43 מצוות המזוזה מתקיימת בכל רגע ורגע, אך מברכים עליה רק אחת לזמן רב (למשל כשפותחים אותה לבדוקה, לדעת פוסקים רבים). וזוהי עוד סיבה מדוע כדאי לברך עליה בכוונה גדולה ומיוחדת.
44 ועיין באחרונים על סימן רפ"ט סעיף א', שנחלקו האם יברך כשדיבר.

45 מנחות דף לד ע"א.

46 שו"ע סימן רפ"ט, סעיף ב'. ע"פ הגמרא שם (ביאור הגר"א ס"ק ט').

47 פתחי מזוזות סימן רפ"ט, ס"ק כ"ח בשם הפוסקים, ע"ש. (ויברך בשמחה במיוחד במקרה זה, שכן כעת מתקן, ומכשירי זוכה לקיים את מצוות המזוזה כראוי. וישוּב בתשובה על מה שהיה עד עכשיו).

48 שו"ע סימן רפ"ט, סעיף א'. וכאשר שליח קובע מזוזה, לדעת הילקוט יוסף (ע"פ הרמב"ם) יברך "...על

"וּצְמִיחַת קֶרֶךְ"

יִכְתֹּב אוֹתָהּ בְּשׁוֹרוֹת וְשָׁרוֹת,
כַּמְבֹּאֵר בְּמִסְכַּת מְנַחוֹת⁵⁷,
עַל עוֹר הַמְעֻבָּד לְשִׁמָּה,
כִּן הַמְצִינָה לְכַתְחָלָה⁵⁸.

"שְׁמַחָה לְאַרְצֶךָ"

כָּל כַּמָּה שָׁנִים אוֹתָהּ בּוֹדְקִים⁵⁹,
שֶׁלֹּא נִגְנְבָה⁶⁰ וְשֶׁאֵין בָּהּ טְשֻטוּשִׁים⁶¹,
שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת עֲדִין קַיְמוֹת,
וְשֶׁהַשְּׁרִטוּט קָיָם כְּדַאי לְרֵאוֹת⁶².

"וּצְמִיחַת קֶרֶךְ"

לְפִי הַסֵּדֶר אוֹתָהּ יֵשׁ לְכַתֵּב⁶³,
עַל כָּל מְלָה וְאוֹת יֵשׁ שֶׁכָּר טוֹב,
בָּהּ חֲזִיבִים הַיְחִיד וְהַרְבֵּי⁶⁴,
הַנְּשִׁים וְגַם הַיְלָדִים⁶⁵.

"שְׁמַחָה לְאַרְצֶךָ" / "וּצְמִיחַת קֶרֶךְ"

רַק אֲנַחְנוּ בָּהּ זֹכִים⁶⁶,
אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים!
כַּמָּה טוֹב לְהִיּוֹת יְהוּדִים,
בְּנִים לְמִקּוֹם⁶⁷, אֱלֹיו כֹּה קְרוֹבִים⁶⁸.

"וּצְמִיחַת קֶרֶךְ"

מְצוֹת הַמְזוּזָה,
מְצוּה פֶּל כֶּן יִקְרָה,
אֲשֶׁרִי הַמְקַיֵּם אוֹתָהּ,
בְּאַהֲבָה וּבְרַב חֶבְהָ!

⁵⁷ דף לא ע"ב (ע"פ ביאור הגר"א סימן רפ"ח, ס"ק ט"ו).

⁵⁸ שולחן ערוך סימן רפ"ח, סעיף ה', ע"פ רוב הראשונים. אמנם כיון שהרמב"ם חולק ומיקל בדבר, סמך עליו השו"ע בשעת הדחק, ופסק: "אבל במקום שאם ימתין לעור מעובד לשמה יתבטל מהמצוה, יכתבנה על עור שאינו מעובד, הנמצא, ויקיים המצוה מיד בעוד שמבקש עור מעובד לשמה". וע"ש באחרונים.

⁵⁹ יומא דף יא ע"א.

⁶⁰ רש"י שם.

⁶¹ מאירי שם.

⁶² פתחי מזוזות סימן רצ"א, ס"ק ג', בשם 'מזוזות ביתך'.

⁶³ מכילתא סוף פרשת בא. שו"ע סימן רפ"ח, סעיף ג'. (וזוהי אחת מן הסיבות מדוע יש לקנות מזוזה דווקא מסופר מומחה וירא שמים, וניתן להאריך בדבר).

⁶⁴ יומא דף יא ע"א.

⁶⁵ ברכות דף כ ע"ב.

⁶⁶ עיין רמ"א סימן רצ"א, סעיף ב'.

⁶⁷ ע"פ דברים י"ד, א'. ועוד.

⁶⁸ ע"פ תהילים קמ"ח, י"ד. ועוד.